

es.O.es

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie

Kwartalnik **es.O.es**
redagowany przez pracowników
Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie

ISSN
1231-2770

Nakład:
1500 egz.

31-026 Kraków, ul. Radziwiłłowska 1
tel./fax: (012) 430-29-73, 422-06-36
(012) 426-91-00, 426-90-00
www.rops.krakow.pl
e-mail: biuro@rops.krakow.pl

Okładka:
Fotografie - Stanisław Kusiak
(projekt „Złota Klamra”)

Wydawnictwo finansowane ze środków
Samorządu Województwa Małopolskiego

Druk:
P.Z.U. „DRUKMAR”
32-080 Zabierzów, ul. Rzemieślnicza 10
tel./fax: (012) 285-23-14, 285-25-02

(z 1.09.2000 r.) w zakresie niesprzecznym z nową ustawą.

Zatem na dziś wszystko, co dotyczy w cyt. rozporządzeniu placówek wsparcia dziennego jest obowiązujące i wymagalne, a jedyną zmianą jest – do czasu wydania nowego rozporządzenia – konieczność określenia się placówki czy jest opiekuńczą czy specjalistyczną.

Działania placówki wsparcia dziennego wymienione są w par. 4.1 cytowanego rozporządzenia MPiPS (wspiera rodzinę w sprawowaniu jej podstawowych funkcji; zapewnia pomoc rodzinie i dzieciom sprawiającym problemy wychowawcze, zagrożonym demoralizacją, przestępczością lub uzależnieniami; współpracuje ze szkołą, ośrodkiem pomocy społecznej i innymi instytucjami w rozwiązywaniu problemów wychowawczych).

Warto pamiętać, że większość przepisów cytowanego rozporządzenia dotyczy i obowiązuje również placówki wsparcia dziennego – jako jeden z typów placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Istotne jest więc posiadanie i stosowanie regulaminu organizacyjnego uwzględniającego zasady wymienione w § 6 cyt. rozporządzenia oraz indywidualizację pracy z dzieckiem i rodziną przy wykorzystaniu narzędzi i sposobów, jakimi są: **Indywidualny Plan Pracy, Karta Pobytu Dziecka i Zespół ds. okresowej oceny sytuacji dziecka** (§ 7,10 i 11).

Formy pracy środowiskowej prowadzone przez placówkę wsparcia dziennego szczegółowo określa § 14. – na podkreślenie zasługuje pkt. 8 –

„stała praca z rodziną dziecka”.

Rozporządzenie to również określa wymogi dotyczące kadry placówki. Dyrektorem placówki może być osoba z wykształceniem wyższym magisterskim w kierunkach: pedagogika, psychologia lub politologia i nauki społeczne (w zakresie resocjalizacji), posiadająca specjalizację z zakresu organizacji pomocy społecznej i trzyletni staż pracy w placówce. § 20 cyt. rozporządzenia wskazuje kwalifikacje specjalistów, których placówka zatrudnia w zależności od potrzeb, z tym, że **w każdej placówce muszą być zatrudnieni pracownicy socjalni (mający uprawnienia do przeprowadzania wywiadów środowiskowych), pedagog, terapeuta (§ 41.1 pkt 3) i co najmniej 1 wychowawca na 10 wychowanków (§ 41.1 pkt.1).** Placówki mogą przyjmować do pomocy wolontariuszy, z którymi muszą być zawierane stosowne umowy (§ 22.2 cytowanego rozporządzenia).

Rozporządzenie nie określa standardów dotyczących lokalów i wyposażenia placówek wsparcia dziennego. Jednakże z doświadczeń nadzoru pedagogicznego wynika, że lepsze efekty osiągają placówki usytuowane poza budynkami szkół i dysponujące kadrą niewywodzącą się ze środowisk nauczycieli miejscowych szkół (jako, że wiele problemów dzieci wynika z kłopotów szkolnych i niekorzystnie emocjonalnie wpływa na dzieci zarówno sam budynek jak i wychowawcy pełniący równocześnie role nauczycieli w szkołach, w których dzieci spędzają przedpołudnia).

Kierunki działań i priorytety na lata 2004-2006 ujęte w Wojewódzkim Programie Polityki i Pomocy Społecznej wobec Starości /Skrót/

Realizując politykę społeczną wobec starszych mieszkańców województwa w latach 2001 – 2003 wdrażano Wojewódzki Program Polityki i Pomocy Społecznej wobec Starości, koordynowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie. Wyznaczenie kierunków działania (celów strategicznych), ograniczających proces marginalizacji problemów ludzi starych, rozpoczęło wojewódzka kampanię na rzecz tej grupy Małopolan. Działania w ramach Programu kierowane były bezpośrednio do osób starszych, ich rodzin i opiekunów, organizacji pozarządowych, pracowników pomocy społecznej.

Efekty realizacji Programu:

1. Podniesiono standardy usług socjalnych; w ramach szkolenia zawodowego kadr pomocy społecznej przygotowano 237 pracowników pomocy społecznej województwa małopolskiego do pracy z ludźmi starymi.
2. Przeprowadzono działania z zakresu edukacji społecznej; opracowano i opublikowano 5 wydawnictw podnoszących jakość pra-

cy z osobami starszymi oraz dostarczających małopolskim seniorom informacji nt. zmieniającej się rzeczywistości społecznej, dostępnych usług i świadczeń.

3. Wsparto merytorycznie, prawnie i finansowo małopolskie organizacje pozarządowe, w wyniku czego zrealizowano 24 projekty. W okresie realizacji Programu przyznano organizacjom pozarządowym wsparcie finansowe na łączną kwotę 82 170,00 złotych. Dzięki działaniom w ramach Programu obserwowany jest wzrost aktywności organizacji pozarządowych, przejawiający się liczbą podejmowanych inicjatyw w tym zakresie. W roku 2001 r. zgłoszono do dofinansowania 12 projektów, w 2002 r. także 12, w roku 2003 – 57. W roku 2000, tj. w okresie pilotażu Programu, projekty o tej tematyce były rzadkością.
4. Dzięki nagłaśnianiu problemu widoczne jest włączanie się w pomoc seniorom organizacji pozarządowych, prowadzących szerszą działalność niż reprezentowa-

nie interesów osób starych, w tym organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych.

5. Wypromowano i zainspirowano różnorodne inicjatywy „seniorskie”, budując przy tym sieć współpracy. W okresie realizacji Programu zorganizowano 4 konferencje wojewódzkie.

Realizując zapisy Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego działania przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu osób starych, mieszkańców Małopolski, będą kontynuowane w ramach zapisów Wojewódzkiego Programu Polityki i Pomocy Społecznej wobec Starości na lata 2004 -2006.

Cel nadrzędny Programu:

Ograniczenie zjawiska społecznego wykluczenia osób starszych, mieszkańców województwa małopolskiego

Priorytety:

1. Monitoring problemu i identyfikacja działań podejmowanych w województwie na rzecz osób starych.
2. Współpraca różnorodnych podmiotów polityki społecznej na rzecz rozwiązywania problemów osób starych i przeciwdziałania ich społecznemu wykluczeniu.
3. Wsparcie dla działań organizacji pozarządowych na rzecz osób starych.
4. Edukacja w walce z marginalizacją społeczną seniorów.
5. Budowa tzw. „dobrej starości”:
 - tworzenie warunków sprzyjających aktywizacji osób starszych,
 - zapewnianie dostępu do informacji,
 - budowanie pozytywnego obrazu starości w świadomości społecznej,
 - dążenie do kształtowania stosunków pomiędzy pokoleniami.

Cel strategiczny I:

Diagnoza problemu i monitoring działań podejmowanych w województwie na rzecz osób starych

Cel operacyjny I.1:

Regionalny bank informacji związanych z problematyką starości

Cel operacyjny I.2:

Aktualna, regionalna baza danych o organizacjach i projektach „seniorskich” oraz o dostępnej pomocy

Cel strategiczny II:

Efektywnie funkcjonujący system współpracy realizatorów polityki społecznej na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób starych

Cel operacyjny II.1:

Sprawny system przepływu informacji pomiędzy podmiotami skupionymi wokół problemu wykluczenia społecznego osób starych

Cel operacyjny II.2:

Współpraca przy realizacji zadań województwa z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami podejmującymi działania na rzecz osób starych

Cel operacyjny II.3:

Wypromowane nowatorskie inicjatywy i ciekawe projekty na rzecz seniorów

Cel strategiczny III:

Nowe rozwiązania w zakresie pomocy seniorom i przeciwdziałania ich społecznemu wykluczeniu

Cel operacyjny III.1:

Wdrożone innowacyjne projekty z zakresu pomocy seniorom i przeciwdziałania ich społecznemu wykluczeniu

Cel strategiczny IV:

Profesjonalna kadra pracowników jednostek pomocy społecznej i organizacji pozarządowych na rzecz osób starych

Cel operacyjny IV.1:

Specjalistyczny moduł gerontologiczny w systemie szkolenia i doskonalenia zawodowego kadr pomocy społecznej i organizacji pozarządowych

Cel strategiczny I:

Diagnoza problemu i monitoring działań podejmowanych w województwie na rzecz osób starych

Cel operacyjny I.1:

Regionalny bank informacji związanych z problematyką starości

Zadania	Realizator zadania	Partnerzy w realizacji zadania	Wskaźniki
Opracowanie i udostępnianie partnerom Programu materiałów diagnozujących problem (raporty, zestawienia, opracowania, literatura)	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, administracja rządowa, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki edukacyjne, kadra naukowa i dydaktyczna, eksperci, inni	Katalog opracowanych i dostępnych raportów, zestawień i opracowań tematycznych

Cel operacyjny I.2

Aktualna, regionalna baza danych o organizacjach i projektach „seniorskich” oraz o dostępnej pomocy

Zadania	Realizator zadania	Partnerzy w realizacji zadania	Wskaźniki
Cykliczna aktualizacja prowadzonej bazy danych o organizacjach aplikujących o środki województwa	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe	Ilość odpowiednich rekordów w bazie
Poszerzenie informacji o pomocy dla osób starszych, dostępnej w ramach Portalu MAŁOPOLSKI INFORMATOR SPOŁECZNY	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, administracja samorządowa, administracja rządowa, placówki edukacyjne, eksperci, inni	Ilość odpowiednich rekordów w bazie, liczba korzystających z systemu informacji
Budowa bazy inicjatyw na rzecz seniorów	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki edukacyjne, eksperci, inni	Katalog projektów i programów

Cel strategiczny II:

Efektywnie funkcjonujący system współpracy realizatorów polityki społecznej na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób starszych

Cel operacyjny II.1:

Sprawny system przepływu informacji pomiędzy podmiotami skupionymi wokół problemu wykluczenia społecznego osób starszych

Zadania	Realizator zadania	Partnerzy w realizacji zadania	Wskaźniki
Utrzymywanie sieci kontaktów z partnerami Programu w formie konferencji, seminariów, warsztatów i spotkań	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki edukacyjne, kadra naukowa i dydaktyczna, eksperci, partnerzy zagraniczni, media, inni	Ilość i tematyczne zestawienie przeprowadzonych konferencji, seminariów, warsztatów i spotkań; ilość uczestników

Zadania	Realizator zadania	Partnerzy w realizacji zadania	Wskaźniki
Zapewnienie stałego dostępu do informacji (ogłoszenia, komunikaty, artykuły) za pośrednictwem strony internetowej ROPS i biuletynu ROPS es-o-es	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki edukacyjne, eksperci, inni	Wykaz informacji opublikowanych na stronie www, ilość wydanych biuletynów, wykaz informacji opublikowanych na łamach biuletynu

Cel operacyjny II. 2:

Współpraca przy realizacji zadań województwa z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami podejmującymi działania na rzecz osób starych

Zadania	Realizator zadania	Partnerzy w realizacji zadania	Wskaźniki
Zlecanie organizacjom pozarządowym zadań z zakresu pomocy społecznej – działania na rzecz osób starszych, wg priorytetów Programu i priorytetów programu współpracy z organizacjami pozarządowymi na dany rok	Zarząd Województwa Małopolskiego	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, organizacje pozarządowe	Ilość przyznanych dotacji; wysokość rozdysponowanych środków; ilość zrealizowanych projektów; wykaz zrealizowanych projektów
Współrealizacja nowatorskich projektów pomocy seniorom i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, eksperci, partnerzy zagraniczni, instytucje dysponujące środkami grantowymi, inni	Ilość opracowanych projektów, ilość zrealizowanych projektów na zasadzie partnerstwa, ilość zrealizowanych projektów na zasadzie współrealizacji

Zadania	Realizator zadania	Partnerzy w realizacji zadania	Wskaźniki
Aplikowanie o środki oraz pozyskiwanie środków zewnętrznych we współpracy z organizacjami pozarządowymi	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, instytucje dysponujące środkami grantowymi, eksperci, inni	Ilość aplikacji przygotowanych we współpracy z organizacjami pozarządowymi, wysokość pozyskanych środków, ilość zrealizowanych projektów
Udzielanie wsparcia organizacjom pozarządowym w formie merytorycznej pomocy w realizacji ich zadań	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, eksperci	Ilość przeprowadzonych konsultacji
Tworzenie wspólnych zespołów o charakterze inicjatywno - doradczym	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, eksperci, inni	Protokoły spotkań, podjęte inicjatywy

Cel operacyjny II.3:

Wypromowane nowatorskie inicjatywy i ciekawe projekty na rzecz seniorów

Zadania	Realizator zadania	Partnerzy w realizacji zadania	Wskaźniki
Prezentacja nowatorskich i ciekawych inicjatyw i projektów na stronie internetowej ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki edukacyjne, eksperci, partnerzy zagraniczni, inni	Ilość zamieszczonych tekstów, tematyczny wykaz informacji zawartych na stronie www
Prezentacja nowatorskich i ciekawych inicjatyw i projektów za pośrednictwem łamów biuletynu ROPS es-o-es	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki edukacyjne, eksperci, partnerzy zagraniczni, inni	Ilość zamieszczonych artykułów, tematyczny wykaz artykułów

Zadania	Realizator zadania	Partnerzy w realizacji zadania	Wskaźniki
Prezentacja nowatorskich i ciekawych inicjatyw na konferencjach wojewódzkich	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki edukacyjne, kadra naukowa i dydaktyczna, eksperci, partnerzy zagraniczni, inni	Ilość i wykaz przeprowadzonych konferencji, ilość uczestników
Wspieranie inicjatyw promujących społeczną działalność osób starszych i ich organizacji	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, inni	Wykaz i ilość wspartych inicjatyw

Cel strategiczny III:

Nowe rozwiązania w zakresie pomocy seniorom i przeciwdziałania ich społecznemu wykluczeniu

Cel operacyjny III.1:

Wdrożone innowacyjne projekty z zakresu pomocy seniorom i przeciwdziałania ich społecznemu wykluczeniu

Zadania	Realizator zadania	Partnerzy w realizacji zadania	Wskaźniki
Inicjowanie i realizacja nowatorskich projektów pomocy seniorom i przeciwdziałania ich społecznemu wykluczeniu, w tym w środowiskach wiejskich	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki edukacyjne, kadra naukowa i dydaktyczna, eksperci, partnerzy zagraniczni, instytucje dysponujące środkami grantowymi, inni	Ilość opracowanych projektów, ilość zrealizowanych projektów

Zadania	Realizator zadania	Partnerzy w realizacji zadania	Wskaźniki
Pozyskiwanie środków pozabudżetowych na realizację projektów pomocy seniorom i przeciwdziałania ich społecznemu wykluczeniu	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	eksperti, partnerzy zagraniczni, instytucje dysponujące środkami grantowymi	Wysokość pozyskanych środków, ilość dofinansowanych projektów
Poszukiwanie i wdrażanie tzw. „dobrych praktyk” w ramach współpracy z partnerami zagranicznymi	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	partnerzy zagraniczni, eksperci, organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, inni	Wykaz i ilość zrealizowanych projektów

Cel strategiczny IV:

Profesjonalna kadra pracowników jednostek pomocy społecznej i organizacji pozarządowych na rzecz osób starych

Cel operacyjny IV.1:

Specjalistyczny moduł gerontologiczny w systemie szkolenia i doskonalenia zawodowego kadr pomocy społecznej i organizacji pozarządowych

Zadania	Realizator zadania	Partnerzy w realizacji zadania	Wskaźniki
Organizowanie szkoleń, kursów, warsztatów dla kadry pomocy społecznej	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki edukacyjne, kadra naukowa i dydaktyczna, eksperci, inni	Ilość spotkań, ilość uczestników, ilość zrealizowanych godzin szkoleniowych
Organizowanie szkoleń, kursów, warsztatów dla liderów organizacji pozarządowych	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, placówki edukacyjne, kadra naukowa i dydaktyczna, eksperci, inni	Ilość spotkań, ilość uczestników, ilość zrealizowanych godzin szkoleniowych

Zadania	Realizator zadania	Partnerzy w realizacji zadania	Wskaźniki
Organizowanie tematycznych konferencji i seminariów, z udziałem partnerów Programu	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki edukacyjne, kadra naukowa i dydaktyczna, eksperci, partnerzy zagraniczni, inni	Ilość i wykaz przeprowadzonych konferencji, ilość uczestników
Publikowanie i rozpowszechnianie tematycznych wydawnictw edukacyjnych	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki edukacyjne, kadra naukowa i dydaktyczna, eksperci, partnerzy zagraniczni, inni	Ilość i tematyczny wykaz publikacji, nakład opublikowanych wydawnictw
Publikowanie tekstów edukacyjnych w biuletynie ROPS es-o-es	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, placówki edukacyjne, eksperci, partnerzy zagraniczni, inni	Ilość i tematyczny wykaz zamieszczonych artykułów

Małgorzata Szlązak – ROPS

Wojewódzki Konkurs Literacki Seniorów „Ludzie znają mnie tylko z jednej, jesiennej strony”

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie wspólnie z Gazetą Krakowską ogłosił Konkurs Literacki pn. „Ludzie znają mnie tylko z jednej, jesiennej strony”, adresowany do starszych mieszkańców naszego województwa.

Zainteresowane osoby nadsyłają na Konkurs prace pisemne na temat: „Moje życie na emeryturze – czas samorealizacji”.

Konkurs, zgodnie z myślą zawartą w tytule, ma na celu pokazanie szerokiego gronu Małopolan, że jesień życia ma nie tylko jedną stronę. Może być wypełniona realizacją zainteresowań, nie musi być bierna, skupiona wokół czynności codziennych czy problemów zdrowotnych. Chcielibyśmy zaprezentować pokolenie seniorów jako grupę aktywną, a przebywanie na emeryturze jako okres, w którym wreszcie znajdujemy czas na zaangażowanie się w działalność na rzecz społeczności lokalnej, kontakty towarzyskie, naukę, realizację zainteresowań, pasji czy odkrywanie w sobie talentów artystycznych.

Tych, którzy czują się niepotrzebni i smutni być może lektura prac rówieśników skłoni do refleksji zakończonej

konkluzją, że „można inaczej”. Możliwe, że dla kogoś nadesłanie pracy na konkurs będzie pierwszym krokiem ku aktywnej starości, sprawdzone pomysły seniorów na organizację czasu wolnego mogą być inspiracją dla tych, którzy nie wiedzą, jak zagospodarować jego nadmiar, zamykając się w czterech ścianach mieszkania.

Dla laureatów Konkursu przygotowano atrakcyjne nagrody. Dodatkowo, najlepsze prace zostaną opublikowane na łamach Gazety Krakowskiej. Termin nadsyłania zgłoszeń upływa 30 września. Po rozstrzygnięciu Konkursu wybrane prace postaramy się także zaprezentować Państwu w kolejnych numerach naszego biuletynu.

Patronat nad Konkursem, realizowanym w ramach Wojewódzkiego Programu Polityki i Pomocy Społecznej wobec Starości na lata 2004 – 2006, objęła Przewodnicząca Komisji Polityki Prorodzinnej i Społecznej Sejmiku Województwa Małopolskiego – Pani Elżbieta Zięba.

Małgorzata Szlązak – ROPS

Europa otwarta dla wszystkich

Samarytańskie Towarzystwo im. Jana Pawła II w Zakliczynie we współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Krakowie (umowa partnerska) zakończyło realizację Projektu o zasięgu regionalnym pn. „**Europa otwarta dla wszystkich**”.

Projekt zgłoszono do konkursu Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej „Małe Granty 2003”. Na konkurs napłynęły 1293 wnioski. Dofinansowanie uzyskało 58 z nich, w tym, jako 1 z 5 wniosków podmiotów z Małopolski, wniosek złożony przez Samarytań-

skie Towarzystwo z Zakliczyna. Projekt „Europa otwarta dla wszystkich” został dofinansowany ze środków bezzwrotnej pomocy zagranicznej (Counterpart Funds), pochodzących z pomocy Komisji Europejskiej dla Polski, pozostających w dyspozycji UKIE.

Zasadniczym działaniem Projektu było przeprowadzenie kampanii informacyjnej podnoszącej poziom akceptacji dla członkostwa Polski w Unii Europejskiej oraz poziom wiedzy o integracji z UE wśród małopolskich emerytów i rencistów.

We współpracy

Fot. Grzegorz Witek

Realizując założony cel, na planowane w ramach projektu spotkania zaproszeni zostali emeryci i renciści, mieszkańcy województwa małopolskiego – głównie zrzeszeni w organizacjach pozarządowych działających na rzecz osób starszych, a także mieszkańcy domów pomocy społecznej dla osób starszych i przewlekle chorych z terenu województwa. Część zaproszonych stanowili także emeryci i renciści niezrzeszeni, którzy do udziału w Konferencjach zostali zachęceni prowadzoną akcją informacyjną: utworzono internetową stronę projektu (www.europa.samarytanie.org.pl), wydrukowano i rozwieziono plakaty. Także lokalna prasa

przyszła z pomocą propagując nasze działania: „Jak przekonać emerytów do Unii?” (Dziennik Polski), „Konferencja o Unii” (Dziennik Polski), „Europa emerytów i rencistów” (Dziennik Polski), „Europa wszystkim” (Gazeta Krakowska).

W trakcie konferencji, które zorganizowano w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu mówiliśmy o zagadnieniach związanych z wyborami do Parlamentu Europejskiego, korzyściami dla Polski wynikającymi z przystąpienia do Unii Europejskiej, prawami, uprawnieniami emerytów i rencistów w różnych aspektach ich przyszłego życia w zjednoczonej Europie oraz możliwościami wykorzystania tych praw.

Fot. Grzegorz Witek

Fot. Grzegorz Witek

W realizację projektu zaangażowano 10-osobową grupę wolontariuszy – studentów małopolskich uczelni wyższych. Studenci zapewniali obsługę, funkcjonujących w trakcie spotkań „Centrów informacyjno – konsultacyjnych” oraz prowadzili dystrybucję licznych materiałów informacyjnych o tematyce unijnej, przekazanych przez Małopolskie Regionalne Centrum Informacji Europejskiej oraz Biuro Zarządzania Funduszami Europejskimi Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Każde ze spotkań wzbogacił występ grupy wokalnie – instrumentalnej „Ballada” tworzonej przez uczniów

Zespołu Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Zakliczynie. Zespół zaprezentował repertuar bardzo dobrze dobrany do grupy odbiorców. Wykonano między innymi utwory: „Uliczka babci”, „Lniany Ręcznik” z repertuaru Bernarda Ładysza i inne. Występ dzieci był odbierany bardzo ciepło, wywoływał wzruszenie na twarzach uczestników konferencji kończąc się gromkimi brawami, a nawet owacjami na stojąco!

Dużą niespodzianką dla realizatorów projektu był bardzo aktywny udział uczestników konferencji. Spotkania, szczególnie w Krakowie i Tarnowie, zamieniały się w żywą i cieka-

Fot. Grzegorz Witek

wą dyskusję, dotyczącą kwestii najbardziej nurtujących seniorów i rencistów. Szczególnie środowisko krakowskie wykazało się bardzo dużą aktywnością. Świadczy to o potencjale tej grupy społecznej, który niestety często nie jest doceniany.

Na użytek Projektu została opracowana prosta ankieta ewaluacyjna, zawierająca kilka pytań do uczestników konferencji. Chcieliśmy tą drogą dokonać oceny Projektu, określić potrzebę organizacji spotkań o podobnej tematyce w przyszłości oraz uzyskać wiedzę o najskuteczniejszych w docieraniu do takiej grupy społecz-

nej kanałach informacyjnych. Wyniki ankiety jasno wskazują na to, że uczestnicy byli zadowoleni z udziału w spotkaniach oraz że dostarczono im wiele nowych informacji, które wzbogaciły ich dotychczasową wiedzę o Europie. Ogromna większość ankietowanych była na takim spotkaniu po raz pierwszy i byłaby zainteresowana uczestnictwem w podobnych spotkaniach w przyszłości. Duży „głód informacji”, zainteresowanie i aktywny udział emerytów i rencistów w zrealizowanym projekcie pozwala stwierdzić, że jest to grupa społeczna o niewykorzystanym

potencjale, a spychanie jej na margines życia społecznego jest zjawiskiem niepożądanym i należy mu systemowo zapobiegać.

Można szacować, że założony cel jakim było podniesienie poziomu wiedzy o integracji z Unią Europejską wśród małopolskich emerytów i rencistów – grupy zagrożonej wykluczeniem społecznym został osiągnięty w 100%. Z kolei druga część celu głównego jakim był wzrost poziomu akceptacji dla członkostwa Polski w Unii Europejskiej wśród małopolskich emerytów i rencistów jest zagadnieniem trudno mierzalnym. Bazując na udziale, zainteresowaniu i aktywnym uczestnictwie emerytów i rencistów w przeprowadzonych konferencjach oraz wynikach ankiet ewaluacyjnych można stwierdzić, że cel został osiągnięty, trudno jednak jest jednoznacznie stwierdzić w jakim stopniu, ponieważ jest to ściśle związane z indywidualnymi postawami, światopoglądem oraz przekonaniami każdej z osób. Pozytywne opinie wyrażane przez poszczególnych gości oraz fakt pobierania przez nich dodatkowych materiałów informacyjnych w celu dalszego przekazywania informacji o Unii Europejskiej w swoich organizacjach (np. późniejsze spotkania o tematyce unijnej w PZERiI), pozwalają stwierdzić, że cel został zrealizowany w znacznym stopniu, pomimo napotykaných trudności.

Warto również podkreślić wkład instytucji zaangażowanych w realizację projektu. Były to instytucje rządowe, samorządowe, organizacje pozarządowe, a także uczelnie wyż-

sze. Znaczne zainteresowanie projektem wykazały również media. Zarówno regionalna telewizja, telewizja kablowa, radio oraz regionalna i lokalna prasa zamieszczały informacje o realizowanym projekcie, promując go jednocześnie. Ważną kwestią było również zaangażowanie do realizacji projektu grupy studentów – wolontariuszy. Dzięki uczestniczeniu w projekcie studentów stworzono warunki do integracji międzypokoleniowej: młodzież – seniorzy. Z opinii wyrażanych przez studentów wynika, że kontakt z seniorami pozwolił im na zbudowanie sobie nowego wizerunku osób starszych, jako osób aktywnych, doświadczonych i posiadających dużą wiedzę. Dzięki udziałowi w projekcie także młodzież wzbogaciła swoją wiedzę na temat Unii Europejskiej oraz pozostałych zagadnień objętych wykładami.

Podsumowując należy stwierdzić, że realizacja projektu „Europa otwarta dla wszystkich” była oczekiwanym działaniem. Skierowanie kampanii do grupy emerytów i rencistów nie było zadaniem łatwym, ale przyniosło efekty. Działalność informacyjna, prowadzona szczególnie w zakresie kwestii trudnych, z którymi łączą się często nieuzasadnione obawy jest bardzo potrzebna. Pozwała na przekazanie rzetelnych informacji, na podstawie których poszczególni członkowie społeczeństwa tworzą swój światopogląd i własną postawę. Udział w projekcie wielu instytucji, a także młodzieży świadczy o tym, że kwestia seniorów i rencistów jest ważna i dostrzegana przez znaczną część społeczeństwa.

Warto zatem rozważyć możliwość przekształcenia zrealizowanego projektu w cykliczne działania informacyjne kierowane do osób starszych i niepełnosprawnych.

*Małgorzata Szlązak – ROPS,
Barbara Śmistek – Samarytańskie
Towarzystwo, Zakliczyn*

Organizatorzy Kampanii „Europa otwarta dla wszystkich” serdecznie dziękują wszystkim osobom i instytucjom za pomoc okazaną przy realizacji projektu, a w szczególności Wydziałowi Polityki Społecznej Ma-

łopolskiego Urzędu Wojewódzkiego oraz Małopolskiemu Centrum Kultury „Sokół” w Nowym Sączu – współrealizatorom Projektu. Pragniemy także podziękować przedstawicielom władz rządowych i samorządowych za zaszczytowanie swoją obecnością konferencji w Krakowie i Tarnowie – Panu Wicewojewodzie Małopolskiemu Ryszardowi Półtorakowi, Przewodniczącej Komisji Polityki Prrodzinnej i Społecznej Sejmiku Województwa Małopolskiego Pani Elżbiecie Ziębie i Dyrektorowi Wydziału Polityki Społecznej Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego Panu Ryszardowi Jaworskiemu.

Złota Klamra

Samarytańska Federacja Organizacji Pozarządowych w Zakliczynie (SFOP), będąca związkiem autonomicznych stowarzyszeń, w II kwartale 2004 roku zrealizowała projekt zatytułowany „Złota Klamra”. Na realizację projektu Federacja otrzymała dofinansowanie ze środków Samorządu Województwa Małopolskiego. Projekt zrealizowano w ramach Wojewódzkiego Programu Polityki i Pomocy Społecznej wobec Starości na lata 2004 – 2006.

Dążeniem projektu była integracja społeczna osób starszych, mieszkańców powiatów brzeskiego, tarnowskiego i nowosądeckiego w ramach współpracy pokoleń: dzieci i mło-

dziez – seniorzy. Założeniem projektu było również pobudzenie aktywności osób starszych oraz pokazanie i uświadomienie więzi międzypokoleniowej istniejącej między seniorami, a młodymi.

Jednym z dwóch elementów naszej inicjatywy było zorganizowanie i przeprowadzenie konkursów plastycznych zatytułowanych „Barwy Starości”. Konkursy ogłoszono w trzech kategoriach wiekowych: dzieci 6 -10 lat, dzieci i młodzież 11-16 lat oraz seniorzy – powyżej 60 lat. Konkurs cieszył się bardzo dużym zainteresowaniem, szczególnie wśród dzieci i młodzieży. Nadesłano 72 prace. Jury przyznało 9 nagród, uroczyste

Prezentacje

Fot. Stanisław Kusiak

Fot. Stanisław Kusiak

wręczonych zwycięzcom w czasie otwartej imprezy plenerowej wieńczącej projekt. Rysunki stanowiące dorobek konkursu, w okresie od 6 do 30 czerwca 2004 roku, prezentowano w Galerii „PODDASZE” w zakliczyńskim ratuszu.

Drugim (głównym) elementem projektu było zorganizowanie w/w plenerowej imprezy integracyjnej „ZŁOTA KLAMRA”. Obyła się ona w niedzielne popołudnie, 6 czerwca na rynku w Zakliczynie i zgromadziła około 400 osób.

Uroczystości zapoczątkował pokaz „Jak drzewiej pracowano” czyli prezentacja zastosowania dawnych narzędzi rolniczych i rzemieślniczych w wykonaniu seniorów, mieszkańców Domu Pogodnej Jesieni w Zakliczynie.

Pokaz odbył się w specjalnie na tę okazję przygotowanej zagrodzie, która stała wokół zabytkowej studni, otoczonej drewnianymi rzeźbami miejscowego artysty ludowego Stanisława Sochy. Prezentowane eksponaty pochodziły z kolekcji prywatnych oraz z Regionalnej Izby Pamięci „Pod wagą”. Pokaz poprowadził założyciel Samarytańskiego Towarzystwa im. Jana Pawła II w Zakliczynie, pan Stefan Ściborowicz, który nadał mu wyjątkowy charakter, ubarwiając go swoim śpiewem i krasomówczymi popisami.

Przedstawienie wzbudziło sporą ciekawość, szczególnie wśród dzieci i młodzieży, uczestniczących w imprezie. Na zakliczyńskim rynku wytworzył się wyjątkowy klimat nieco dawniejszych czasów, kiedy nie

wszystko można było kupić w sklepie, a zrobienie np. masła wymagało trochę wysiłku.

Po zakończeniu pokazu na scenie widowiskowej przy Ratuszu rozpoczęły się występy zespołów dziecięcych i młodzieżowych działających na terenie gminy Zakliczyn: grup tanecznych, zespołów folklorystycznych oraz grupy wokalnol-instrumentalnej. Wystąpił również młodzieżowy zespół z zaprzyjaźnionego Domu Dziecka w Jasieniu. W czasie trwania imprezy prowadzono także kiermasz wyrobów uczestników warsztatów terapii zajęciowej.

Do pomocy przy organizacji imprezy zaangażowano kilkudziesięciu wolontariuszy z zaprzyjaźnionych organizacji oraz zakliczyńskich szkół. Dla zapewnienia bezpieczeństwa, w przygotowanie i przeprowadzenie spotkania zaangażowali się członkowie Ochotniczej Straży Pożarnej z Zakliczyna. Zaangażowano również wolontariuszki z liceum o profilu socjalnym funkcjonującego przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Zakliczynie. Dziewczęta pomogły przygotować wystawę prac konkursowych, a także służyły pomocą oso-

bom starszym i niepełnosprawnym uczestniczącym w spotkaniu.

Szefowa kuchni Domu Pogodnej Jesieni w Zakliczynie, p. Kazimiera Mirek przygotowała dla gości 250 litrów grochówki. Grochówka wydawana z wojskowej kuchni polowej cieszyła się ogromnym powodzeniem i została skonsumowana w całości.

Szczególne znaczenie dla zorganizowania i przeprowadzenia projektu miał udział wolontariuszy Samarytańskiego Towarzystwa im. Jana Pawła II w Zakliczynie, którzy od strony merytorycznej i technicznej znacząco wsparli SFOP, której Towarzystwo jest członkiem i inicjatorem powstania.

Mamy nadzieję, że „Złota Klamra” stanie się cykliczną imprezą oraz będzie się cieszyć coraz większym powodzeniem. A motto imprezy „... Jesteście brązem i snem ziemi. Tu i teraz. Stajecie się drogowym pokoleń, by nic nie zostało zapomniane, zagubione, niczyje...” stanie się przesłaniem dla młodego pokolenia.

*Barbara Śmistek
Samarytańskie Towarzystwo,
Zakliczyn*

Seniorzy w Europie

Od marca do września bieżącego roku Stowarzyszenie Akademia Pełni Życia z Karkowa realizowało równolegle dwa projekty adresowane do seniorów z województwa małopolskiego. Oba projekty były dofinansowane z środków unijnych – jeden z programu grantowego „Small Projects Facility 2002” Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce, drugi w ramach programu PHARE 2002 – „Rozwój społeczeństwa obywatelskiego”.

Wygranie dwóch konkursów grantowych w jednym czasie było dla nas ogromnym sukcesem, ale też wielkim wyzwaniem organizacyjnym, któremu jednak udało nam się sprostać.

Pierwszy projekt o nazwie „**Porozmawiajmy o Europie – Klub Seniora Europejczyka**” był 7-miesięcznym programem edukacyjnym o tematyce europejskiej. Złożyły się na niego cyklicznie powtarzające się zajęcia: wykłady, dyskusje, warsztaty, zajęcia z komputerem i Internetem oraz konwersatoria z języka angielskiego, związane z jednym z 6 następujących po sobie „tematów wiodących”:

- “Unia Europejska – co to jest?” podstawowe informacje o UE i procesie integracji;
- “Każdy jest inny – cechy charakte-

rystyczne poszczególnych narodów Europy” - obyczaje, słabostki, kuchnia i wszystko czym się różnimy;

- “Strachy na Lachy” – dlaczego niektórzy obawiają się Integracji Europy?;
- “Kultura – wspólne dobro wszystkich narodów” – poznajemy kulturę krajów Europy;
- “Do Europy przez Internet” – wszystko, co można uzyskać na temat UE w Internecie;
- “Zaprzyżnijmy się” – miesiąc poświęcony różnorodnym kontaktom pomiędzy seniorami z Polski i zagranicy.

W ramach projektu odbyły się następujące wykłady:

- “Parlament Europejski i inne instytucje wspólnotowe” – dr Brigida Kuźniak (Katedra Prawa Międzynarodowego UJ);
- “Od uprzedzeń do zrozumienia” - dr hab. Romana Kolarzowa (Instytut Filozofii UR);
- “Świt w historii i kulturze Europy” – pan Fryderyk Sopuch;
- “Unia straszy, Unia cieszy” – mgr Teresa Sławińska (Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UJ);
- “Komputer i Internet – zrozumieć i polubić” – mgr Barbara Kaszkur – Niechwiej;

- “Filozofowie o przyjaźni” – dr Małgorzata Baranowska (“Kwartalnik Filozoficzny” - UJ).

Przeprowadziliśmy 12 edycji kursów komputerowych dla początkujących, na których każdy uczestnik otrzymywał napisany specjalnie podręcznik i ćwiczenia. Stworzyliśmy 8 grup konwersacyjnych z języka angielskiego, 4 edycje kursu rozwoju osobistego z elementami treningu asertywności. Zorganizowaliśmy ogółem 12 spotkań dyskusyjnych i 17 dwugodzinnych warsztatów (nie licząc spotkań przygotowujących imprezy podsumowujące) oraz jedną całodzienną wycieczkę do Ojcowskiego Parku Narodowego.

Każdy miesiąc kończył się imprezą podsumowującą związaną z tematem miesiąca. I tak, zorganizowa-

liśmy konkurs wiedzy o Unii Europejskiej, konkurs literacki o tematyce europejskiej, wesolą imprezę „Wędrówki po Europie”, na którą złożyły się różne zabawy związane z prezentowaniem charakterystycznych cech innych narodów, degustacja ich potraw, muzyka i zwyczaje.

W sierpniu odbyliśmy niezwykle pasjonujące spotkanie on-line przez Interent z seniorami z Danii, a na koniec września zaplanowany jest duży piknik w Ojcowie pod Krakowem. Wyjątkiem był czerwiec, kiedy na życzenie uczestników zrezygnowaliśmy z imprezy rozrywkowej aby zorganizować spotkanie z ekspertem od spraw integracji europejskiej Panią dr Agnieszką Hess z Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UJ.

W każdym miesiącu seniorzy w ramach warsztatów tworzyli specyficzny dla danego tematu „produkt”. Była to ulotka informacyjna dotycząca integracji europejskiej przeznaczona dla seniorów; opis polskich cech narodowych; 10 zasad dla seniorów – jak ocenić wiarygodność informacji; propozycja wycieczki po Krakowie dla seniorów z zagranicy oraz projekt strony internetowej Klubu Seniora Europejczyka.

Przy realizacji projektu współpracowaliśmy z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Krakowie, który pomagał nam przy prowadzeniu akcji informacyjnej, udostępniał sale na wykłady i wsparł nas dotacją.

Projekt cieszył się tak dużym powodzeniem (przerastającym nasze, a nawet ROPS-u warunki lokalowe), że już w jego początkowej fazie samoistnie zawiązała się grupa inicjatywna, która postanowiła kontynuować działania projektu i utworzyć własny Klub Seniora Europejczyka.

Celem tego projektu było nie tylko podniesienie świadomości i wiedzy na temat integracji europejskiej oraz zaktywizowanie i zainteresowanie środowiska seniorów tą problematyką, ale również stworzenie przyjaznego dla seniorów miejsca, gdzie mogliby

nauczyć się nowych rzeczy, w tym obsługi komputera i języków obcych, twórczo i aktywnie spędzić wolny czas oraz nawiązać kontakty ze swoimi rówieśnikami w kraju i za granicą. Myśle, że ten cel osiągnęliśmy.

Nasz drugi unijny projekt o nazwie „**Seniorzy wobec społeczeństwa informacyjnego**”, którego głównym celem była aktywizacja środowiska małopolskich seniorów w kierunku ich pełnego udziału w nowoczesnym społeczeństwie informacyjnym, rozpoczął się w kwietniu wykładem Rektora Akademii Górniczo – Hutniczej – prof. dr hab. inż. Ryszarda Tadeusiewicza na temat Społeczeństwa Informacyjnego. W ramach tego projektu zorganizowaliśmy też kolejne wykłady:

- prof. Jerzego Vetulaniego z Instytutu Farmakologii PAN, pt. „Wpływ uczenia się i korzystania z komputera na poprawę pamięci i kondycji psychicznej u osób starszych”
- dr Małgorzaty Lisowskiej Magdjarz z Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UJ, pt. – „Współczesny język i metody przekazu stosowane w mediach”
- ekspertów z Urzędu Marszałkowskiego i Banku PKO BP na temat praktycznych zastosowań Internetu – „Oszczędzaj czas i siły: Internet (e-urząd, e-bank) szansą dla Ciebie”

Przeprowadziliśmy 176 godzin szkoleń, w 17 grupach, z zakresu podstaw obsługi komputera, na których każdy uczestnik otrzymał napisany specjalnie podręcznik i ćwiczenia. Zorganizowaliśmy 135 godzin zajęć (4 razy w tygodniu) tzw. Otwartej Pra-

cowni Komputerowej, w ramach której każdy senior mógł pod opieką doświadczonej instruktorki:

- ✓ wstępnie zapoznać się z komputerem,
- ✓ przećwiczyć i udoskonalić własne umiejętności komputerowe,
- ✓ skorzystać z doradczego szkolenia, instruktażu lub porady,
- ✓ skorzystać ze sprzętu komputerowego do własnych potrzeb takich jak, napisanie i wydrukowanie pisma, odszukanie informacji, korespondencja elektroniczna, itp.,
- ✓ skorzystać z porady i pomocy przy zakupie sprzętu komputerowego,
- ✓ uzyskać wyjaśnienie nieznanych pojęć, odnoszących się do nowoczesnych systemów komunikacyjno-informacyjnych, pojawiających się w mediach,
- ✓ porozmawiać na tematy komputerowe lub związane z problematyką społeczeństwa informacyjnego,
- ✓ skorzystać ze specjalnie przygotowanego obszernego podręcznika i zestawu ćwiczeń.

Zorganizowaliśmy wspólne wyjścia do kawiarenek internetowych gdzie grupka seniorów pod opieką instruktorki mogła zapoznać się z zasadami korzystania z takich miejsc.

Przeprowadziliśmy też – dla bardziej zaawansowanych w obsłudze komputera osób – kurs podstaw projektowania stron www.

Wydrukowaliśmy i rozpowszechniliśmy folder dla seniorów na temat społeczeństwa informacyjnego oraz materiały informacyjne, dotyczące samego projektu.

Honorowy patronat nad projektem objął Marszałek Województwa Małopolskiego.

Przy realizacji projektu współpracowaliśmy z Technicznym Uniwersytetem Otwartym przy AGH. Projekt zakończył się uroczystym podsumowaniem, podczas którego wykład wygłosił Rzecznik Praw Obywatelskich prof. Andrzej Zoll, w obecności licznych gości m.in. Wicemarszałka Województwa Pana Andrzeja Sasuły, przedstawicieli Biura Pełnomocnika Rządu d.s. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn z Warszawy, Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, Małopolskiego Instytutu Kultury, AGH i TUO, lokalnych mediów, krakowskich firm, które wspierały realizację projektu i samych seniorów – uczestników projektu.

Uczestnictwo we wszystkich zajęciach obu projektów było bezpłatne i nie wymagało spełnienia żadnych warunków wstępnych – prócz bycia seniorem.

W projektach wzięło udział ponad 310 seniorów.

Mimo, że opisane powyżej projekty dobiegły końca nie próżnujemy. W tej chwili rozpoczynamy właśnie realizację kolejnego, tym razem międzynarodowego, projektu w ramach unijnego programu Socrates-Grundtvig-2 o nazwie **www-piekny-wiek**. Jego celem jest międzynarodowa wymiana doświadczeń w zakresie przybliżania techniki komputerowej osobom starszym.

Zarząd Stowarzyszenia Akademia Pełni Życia, Kraków

Wszyscy tak pragniemy szczęścia

turnus integracyjny dla dzieci z domu dziecka i seniorów
z domu pomocy społecznej

“Kamil sam zrobił mi szkatułkę na biżuterię” – wyznaje p. Kazia nie kryjąc radości. „Ten szalik dostałem od Sylwii – ona też kibicuje Cracovii” – szczerze uśmiecha się p. Mietek. „A ja dostałam najpiękniejszy pod słońcem obrazek od Karola. Szkoda tylko, że dom który namalował w większości pokrywają ogromne, czerwone dachówki. Może kiedyś na jego rysunkach będzie więcej słońca i ciepłych kolorów”.

Co sprawiło, że upominkom i radości nie było końca? Wspólne dwa tygodnie w Brennej. Dzięki „Stowarzyszeniu na rzecz Domu Pomocy Społecznej >>Seniora Naftowca<<

w Krakowie oraz ludzi w podeszłym wieku” trzynastu wychowanków Domu Dziecka im. Św. Ludwika przy ul. Piekarskiej 4-6 oraz dwunastu seniorów z Domu Pomocy Społecznej przy ul. Kluzeka 6 w Krakowie, mogło wzajemnie poznawać się i bawić, zapomnieć o codzienności. Zapomnieć o samotności, trudach życia, chorobach... 14 dni – tak niewiele czasu, a tak wiele radości. Tego nikt im już nie odbierze.

Krajobraz był malowniczy: Brenna – Beskid Śląski – góry, potoki, mgła. Ale w sercach malowało się coś zdecydowanie piękniejszego – drugi człowiek.

Prezentacje

Przez dwa tygodnie seniorzy mogli odczuwać uroki bycia dziadkami, zaś dzieci poczuły ciepło prawdziwego rodzinnego ogniska. Wspólnym spotkaniom, rozmowom, uściskom, czułym gestom nie było końca. A okazji było wiele, bo każdego dnia uczestnicy turnusu razem spędzali wiele godzin. A to wspólne posiłki, a to spotkania w kręgu, śpiewy, tańce, quizy i gry, sportowe zmagania... Były też spotkania wyjątkowe: wybory Miss, Dzień Babci i Dziadka czy Dzień Dziecka. Jak na każdym wyjeździe, nie zabrakło ogniska, no i wycieczki (m. in. do Leśnego Parku Niespodzianek w Ustroniu).

Ten intensywnie i wspólnie spędzony czas pozwolił stworzyć prawdziwe więzy. Dał poczucie bycia ko-

chanym i ważnym – nie samotnym, zagubionym, lecz prawdziwie szczęśliwym. I oto chodziło.

Starania, by projekt owej wielopokoleniowej integracji został zrealizowany, trwały wiele miesięcy. Pozyskiwano fundusze, organizowano wyjazd. Nie było łatwo – ale udało się!!!

Dzięki finansowemu wsparciu Samorządu Województwa, PFRON-u (MOPS Kraków) i Rady Dzielnicy IV oraz wyjątkowej atmosferze jaką stworzył nam Pensjonat „Malwa” mogliśmy dać naszym dzieciom i seniorom trochę szczęścia.

Dziękujemy!

Anna Bartoszevska

Życie słowami malowane

Moja zwyczajna i niezwykła Nowa Huta

Do Nowej Huty przyjechałam z Częstochowy w lipcu 1953 roku, do męża, który pracował w firmie budowlanej. Otrzymaliśmy małą pokoić na wspólnej kuchni. Nasi współlokatorzy, także i my, mieliśmy już po jednym dziecku. W kranach nie było wody, studnia znajdowała się na jednym sporym już osiedlu. Nie był jeszcze podłączony gaz, ani prąd. Na przestrzeni pomiędzy blokami bez przerwy suszyło się wszelkie pranie, a nade wszystko pieluchy. Prawie przez rok wokoło bloków ciągnęły się rowy, przechodziło się po rzuconej desce. Po deszczu trudno było przedostać się na suchy, choć byle jak położony, chodnik.

Pomimo tych kłopotów i niewygodnego życia każdy miał nadzieję, że wkrótce wszystko przemienie i nadejdą dni pełne wygód i dostatku.

Po trzech latach mieliśmy już po dwójce dzieci, zrobiło się naprawdę ciasno! Mąż zmienił pracę. Przyjął się do rozbudowującej się Huty, gdzie po pół roku otrzymaliśmy mieszkanie – dwa pokoje z jasną kuchnią, strychem i balkonem. Było to wielkie wydarzenie i wielka radość. Blisko Placu Centralnego. Ale tuż obok pasły się jeszcze krowy i rosły buraczki, owies. Wszędzie było pełno dołów,

w których bawiły się dzieci, umorusane, ale radosne, rozkrzyczane. W powietrzu unosiły się tumany kurzu z cementu i wapna. Włosy robiły się sztywne i szorstkie.

Powoli powstawały chodniki, utwardzone ulice, ogródki zabaw. Zanikały budki z piwem i zwyczajną kiełbasą, przenosząc się do sklepów (na początku budowy służyły do darmowego wydawania kanapek w dniach pochodów I – go Maja itp.). Przybywało bloków, nowych osiedli, ulic. A najmłodszej dzieci. Brakuje śpiochów, kaftaników, pieluch. Żywność w sklepach nijaka, źle przechowywana. Brakuje owoców cytrusowych, a nawet krajowych jabłek.

Mamy już Teatr Ludowy, idziemy na jego premierę „Krakowiacy i Górale”.

Są już kina, restauracje i wiele innych ośrodków kulturalnych. Pomimo wszystkich braków, które są przecież ukrywane, Nowa Huta żyje, i rozwija się, i rozkwita młodą dumą przerastając Kraków. Do Nowej Huty przyjeżdżają aby ją podziwiać dygnitarze różnych państw, zespoły taneczne Pieśni i Tańca, Wojsk Radzieckich, krajowe i wiele innych. Cała młodzież wita premiera Francji, premiera Cyrankiewicza, premiera

Aleja Róż – Pochód Młodości (fotografia z rodzinnego albumu)

Jaroszewicza, delegacje ze Związku Radzieckiego itp.

Niezapomniane Dni Młodości, radości, nowego życia, nadziei. Oni wszyscy przybyli tu za chlebem, z najdalszych zakątków kraju. Głodni nie tylko zwykłego chleba, ale i tego chleba duchowego.

Po wydarzeniach w roku 60 – tym, w walkach o krzyż, tam gdzie miał stać kościół wybudowano szkołę podstawową „Tysiąclatkę”, a Ty szary robotniku stój sobie na placu w deszczu i słońce pod gołym niebem. Miasto ma być w założeniu bez Boga, zniewolone, bez głosu o swoje prawa.

Na osiedlu Teatralnym miał być wybudowany pierwszy kościół. Plac został poświęcony, został ustawiony krzyż i wywieziono już ziemię pod

fundament. Wtedy cofnięto pozwolenie pod budowę. Zabrano pieniądze, które były zebrane od parafian, dużo pieniędzy jak na tamte czasy. Przeszkadza im krzyż, więc przekupują robotników i zaczynają Go wykopywać. Widzą to okoliczni mieszkańcy, zwłaszcza kobiety stają w obronie krzyża już wyjętego z ziemi, z powrotem wkopują Go do ziemi. Zjawia się milicja, walka trwa, ludzie wciąż przybywa. Idą w ruch pałki, z tłumu bryły ziemi, kamienie. Strzały. Są ranni. Został użyty gaz łzawiący. Wierna grupa modli się bez przerwy pod krzyżem. Siłą zostają odciągani, bici po rękach i palcach. Rok 60-siąty zapisał się w historii.

Nie zaraz, jeszcze upłynęło sporo czasu zanim w końcu ks. Gorzel-

ny wyprosił pozwolenie na budowę. Dziesięć lat oczekiwania, dziesięć lat budowania Arki Pana. Największa parafia 120 tysięcy wiernych. W roku 1977 poświęcenie kościoła, którego dokonuje ks. Kardynał Wojtyła. Przyszły Wielki Papież.

Teraz już jak grzyby po deszczu wyrastają nowe świątynie. Na tym pamiętnym placu, obok szkoły stanął wreszcie niewielki, ale nasz kościół, nasza duma i dziękczynienie. Realizując plan ks. Kardynała Wojtyły oraz wielki wkład ks. kardynała Franciszka Macharskiego, który doprowadził całość do końca.

Tyle już lat upłynęło, tyle domów powstało. Tyle się zmieniło. Stare drzewa padają pod piłami, ludzie odchodzą na wieczny spoczynek. Huta już nie dymi, w nocy nie widać łuny z wielkich pieców. Nie buduje się domów, miasto stanęło w miejscu. Dzieci ubywa, pustoszeją przedszkola, żłobki, szkoły. Za to przybywa nas weteranów, ale do odejścia. Nie dajmy się póki co, jest jeszcze tyle do zrobienia, świat jest taki piękny, tyle jeszcze można zobaczyć, wykonać. Przywróćmy radość życia, niech nasze twarze będą radosne, uśmiechnięte. Tyle przygód na nas czeka, tyle zdarzeń co dzień nam się zdarza, więc dlaczego jest nam smutno? Więc dlaczego mi nie wierzysz?

W naszym Kole wydarzenie, bo po latach wielu istnienia Koła mamy swój Kabarecik – Teatryk, jak kto woli, jest co robić, nie czas na nudę. Chociaż nam przybywa lat, dla nas czas jakby się zatrzymał w miejscu. Śmiejemy się z samych siebie, stro-

jąc różne miny, zmieniając odzienie. Próbujemy swoich sił w poezji i wielu innych sztukach.

Takie wydarzenie, gdy przeczytam o sobie jakąś wzmiankę w gazecie lub przeczytam swój wierszyk w Almanachu na długo pozostanie w pamięci. A nawet wystąpię z własnym teatrykiem w NCK lub w Teatrze. Była też Telewizja! To dopiero wydarzenie! Taka gratka na stare latka!

W Alei Róż przed Świętem Dziecka stanęła potężna trybuna. Zebrali się na niej najważniejsi budowniczo, cały zarząd KC, dyrektorzy, partyjni goście, delegaci. Dni Młodości w Nowej Hucie. Najpiękniejsze wydarzenie, niezapomniane. Ulicami, przed trybunę maszeruje cała młodzież ze wszystkich szkół Nowej Huty. Każda szkoła ma inną oprawę artystyczną. Idą postacie z bajek, z historii ustroju socjalistycznego itp. Pięknie prezentują się gimnastyczki, baletnice, pary taneczne. Idąc, tańczą poloneza, krakowiaka, mazura. Błyszczą w słońcu kolorowe, cekinami wyszywane stroje, wirują kolorowe spódnice, falują różnobarwne wstęgi. Na trybunach słuchać burzliwe oklaski. Pięknie prezentuje się orkiestra z kombinatu oraz gościnnie przybyłe. Idą zuchy, harcerze przy warkocie werbli. Nasz syn kroczy dumnie wybijając takt na bębnie. Każda klasa niesie inną dekorację. Wysoko ponad głowami, rozświetlone w słońcu przyciągają wzrok forsycje, kwiaty wiśni, jabłoni, gruszy, duże pęki piwonii, róż. Idą jakby żywe ogrody. W zieleni bibułkowych liści, zaczarowane, piękne, unikalne. Całą szerokością ulicy

Jadwiga Ciastoń z dziećmi przed blokiem w Nowej Hucie (fotografia z rodzinnego albumu)

w najlepszym porządku niesione transparenty, napisy, książki, chorągiewki. Idą postacie królów Polski, królowny, zacy. Wszyscy kroczą z powagą, ale jacyś radośni, to oni sami z nauczycielami tworzyli te wszystkie dekoracje przez wiele miesięcy. Aleja Róż rozkwitła zanim zakwitły prawdziwe róże, zanim zazieleniły się drzewa.

Opustoszały dzikie trawniki, na któ-

rych opalały się młode mamusie, a obok stały wózki z pociechami. Teraz zajmują liczne ławki. Na placu Centralnym wśród drzew i róż miło jest posiedzieć, pogwarzyć. Ale postawiono tam obcego wodza Lenina, posąg ponury, obcy. Wykopano róże, plac wyłożono płytami i tak powstała tak zwana patelnia. Oj, nie ma szczęścia ten plac. Po latach znika pomnik, ale plac niewiele zyskuje na urodzie. Mało atrakcyjne oświetlenie, bardzo ślisko.

A mnie się marzy, żeby stanęły kwaciarki, kolorowe baloniki, częste koncerty. Aby ten plac ożył, żeby nie był taki smutny. Przy umiarkowanym nagłośnieniu można by się też bawić, tańczyć, śpiewać.

Jestem już babcią dorosłych wnuków. I tęskno

mi do tych młodych lat wesołych, chociaż nie było łatwo żyć. Każdy dzień to było polowanie na ochłapy, jedną cytrynkę lub 10 deko szynki. Tylko litr mleka na pięcioro dzieci. Zamiast masła – margaryna. Ocet i sól jako przyprawa. Dlaczego dziś tyle smutnych twarzy, dlaczego?

A ja wiem dlaczego! Za mało mamy dzieci, a te które się rodzą, już są w dzieciństwie starcami.

Wybaczcie mi, nie umiem inaczej opisać, a to co tu opisałam to kropla w morzu.

Jadwiga Ciastoń

** Prezentowane wspomnienie o Nowej Hucie pochodzi z VII Przeglądu Amatorskiej Twórczości Poetyckiej „Życie Słowami Malowane”, organizowanego corocznie przez Polski Związek Emerytów Rencistów*

i Inwalidów Zarząd Rejonowy Kraków – Nowa Huta.

Drugi dzień tegorocznego Przeglądu był prezentacją utworów pisanych prozą na temat: Moja zwyczajna i niezwykła Nowa Huta. W Przeglądzie udział wzięli twórcy – członkowie PZERil Kraków – Nowa Huta, członkowie PZERil z innych dzielnic Krakowa, z Chrzanowa i Krzeszowic.

Projekt zrealizowano ze środków Samorządu Województwa Małopolskiego.

Placówki wsparcia dziennego jako jedno z podstawowych ogniw systemów profilaktyki dysfunkcji rodziny i niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży

Coraz trudniejsza sytuacja polskich rodzin, procesy polaryzacji społecznej, rozpad tradycyjnych społeczności lokalnych i zanik mechanizmów kontroli społecznej, konsumpcyjne wzorce propagowane w mass mediach w zderzeniu z barierami w awansie społecznym, nieefektywność wychowawcza szkół – to niektóre tylko z przyczyn narastającego problemu zaburzeń w socjalizacji dzieci i młodzieży. Zaburzenia te skutkują ogromnymi kosztami społecznymi – nie tylko w sferze finansowej.

Nikła skuteczność oddziaływań resocjalizacyjnych podejmowanych wobec młodzieży zdemoralizowanej skłania do wzmożenia działań profilaktycznych, jako bardziej efektywnych i o wiele tańszych, zarówno w wymiarze finansowym, jak i społecznym.

Nowa ustawa o pomocy społecznej obowiązująca od 1 maja br. przewiduje w art. 17, że do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy: „prowadzenie i zapewnienie miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego/.../” i co więcej – obliuguje gminę do „tworzenia gminnego syste-

mu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną”.

Zasady funkcjonowania placówek wsparcia dziennego od 1 maja 2004 r. określają przepisy ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. oraz rozporządzenia MPiPS z dnia 1 września 2000 r. (Dz.U. 2000 nr. 80 poz. 900)

Placówki opiekuńczo-wychowawcze – w tym wsparcia dziennego – **są jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej** (art. 6 pkt.5) zapewniającymi dzieciom i młodzieży dzienną opiekę i wychowanie i **wspierającymi działania rodziców w wychowaniu i sprawowaniu opieki**, a także współdziałającymi z osobami i podmiotami działającymi w środowisku lokalnym (art. 71 ust 1 i 4).

Placówki wsparcia dziennego w każdej gminie winny stanowić zatem podstawę oddziaływań integrujących środowisko lokalne, zapobiegających dysfunkcjom rodzin oraz procesom demoralizacji dzieci i młodzieży.

Zadania tych placówek sformułowane w rozporządzeniu MPiPS z dnia 1 września 2000 r. wynikają z przekonania, że **skuteczna pomoc dziecku to przede wszystkim pomoc jego ro-**

dzinie w prawidłowym funkcjonowaniu. Tylko zdrowa rodzina jest w stanie zapewnić zaspokojenie wszystkich potrzeb dziecka, co gwarantuje harmonijny rozwój jego osobowości i internalizację społecznie akceptowanych norm i wartości.

Przepis art.71 cytowanej ustawy rozróżnia opiekuńcze i specjalistyczne placówki wsparcia dziennego. Jest to istotne nowum wobec dotychczasowych przepisów.

Placówka **opiekuńcza** ma być prowadzona w formie kół zainteresowań, świetlic, klubów, ognisk wychowawczych, które pomagają dzieciom w pokonywaniu trudności szkolnych i organizowaniu czasu wolnego.

Placówka **specjalistyczna** ma realizować program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w tym terapię pedagogiczną, rehabilitację, resocjalizację.

Jednakże **oba typy placówek wsparcia dziennego zobowiązane są do współpracy z rodzinami wychowanków** (ust. 3 cyt. art. „W działaniach wychowawczych organizowanych w placówce opiekuńczo-wychowawczej wsparcia dziennego powinni czynnie uczestniczyć rodzice lub opiekunowie dziecka”).

Podział ten spowoduje najpewniej zróżnicowanie zasad i organizacji pracy placówek obejmujących dzieci z rodzin funkcjonujących prawidłowo i nie wymagających oddziaływań terapeutycznych, a jedynie pomocy rodzinie w funkcjach opiekuńczo-wychowawczych oraz tych wyspecjalizowanych placówek zajmujących się

dziećmi i młodzieżą wymagającą już terapii i systematycznej pracy z ich dysfunkcyjnymi rodzinami.

Placówki opiekuńcze miałyby zatem zapewniać opiekę dzieciom w czasie np. pracy rodziców i umożliwiać dzieciom udział w zajęciach rozwijających zainteresowania (bo np. rodziców nie stać na opłacenie zajęć w domach kultury), a również włączać rodziców w swoje działania – poprzez np. zajęcia edukacyjne i imprezy dla całych rodzin. Tak realizowane zadania powinny więc pełnić również pozytywną rolę w integracji społeczności lokalnych, budować więzi osobowe wśród mieszkańców, co z kolei wzmacnia kontrolę społeczną niezbędną w prawidłowym procesie socjalizacji dzieci i młodzieży.

Placówki specjalistyczne miałyby zapewniać programy nakierowane na specyficzne problemy wychowanków i ich rodzin, w tym poradnictwo i terapię rodzin dysfunkcyjnych, celem poprawy funkcjonowania środowiska rodzinnego wychowanka, co da szansę na efektywność oddziaływań na samo dziecko czy młodego człowieka.

Szczegółowe zasady i organizację placówek, liczbę dzieci pozostających pod opieką jednego wychowawcy lub innego specjalisty, obowiązującą dokumentację, standardy usług świadczonych w placówkach i standard opieki i wychowania oraz kwalifikacje kadry określi nowe rozporządzenie MPS (art. 81 ust 10 nowej ustawy o pomocy społecznej).

Do czasu jednak ukazania się nowych rozporządzeń obowiązuje stare

Reasumując – nadzór pedagogiczny sprawowany z upoważnienia Wojewody Małopolskiego, bazując na obowiązujących przepisach wymagać będzie ich respektowania (w tym prowadzenia IPP i pracy z rodziną oraz umocowania organizacyjnego jako jednostek pomocy społecznej), a ponadto postuluje i zachęca do organizowania placówek wsparcia dziennego w lokalach innych niż szkoły i zatrudniania niezwiązanej ze szkołami kadry.

Wskazane jest również zapewnienie bazy lokalowej umożliwiającej realizację podstawowych zadań placów-

ki – a więc w przypadku placówek opiekuńczych – min. 2-3 pomieszczenia zapewniające równoczesną możliwość odbywania zajęć rozwojowych i pomocy w nauce. W przypadku placówek specjalistycznych wskazane jest ponadto korzystanie z jeszcze kilku pomieszczeń na indywidualne i grupowe terapie, rehabilitację czy zajęcia resocjalizacyjne dla małych grup wychowanków i ich rodzin – odpowiednio do ich specyficznych potrzeb.

Renata Murawska
Wydział Polityki Społecznej MUW

NOWE AKTY PRAWNE

Dz.U.04.63.586
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA GOSPODARKI, PRACY
I POLITYKI SPOŁECZNEJ
z dnia 22 marca 2004 r.

w sprawie zasad i trybu sprawowania kontroli przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Dz.U.04.63.587
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA GOSPODARKI, PRACY
I POLITYKI SPOŁECZNEJ
z dnia 25 marca 2004 r.

w sprawie warsztatów terapii zajęciowej

Dz.U.04.64.593
USTAWA
z dnia 12 marca 2004 r.
o pomocy społecznej

Dz.U.04.67.616
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA INFRASTRUKTURY
z dnia 30 marca 2004 r.
w sprawie wzorów kart parkingowych dla osób niepełnosprawnych i placówek zajmujących się opieką, rehabilitacją lub edukacją tych osób

Dz.U.04.67.617
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA INFRASTRUKTURY
z dnia 30 marca 2004 r.

w sprawie rodzaju placówek zajmujących się opieką, rehabilitacją lub edukacją osób niepełnosprawnych uprawnionych do uzyskania karty parkingowej oraz trybu jej wydawania tym placówkom

Dz.U.04.80.739
ROZPORZĄDZENIE
RADY MINISTRÓW
z dnia 14 kwietnia 2004 r.
w sprawie trybu przekazywania środków finansowych na wypłaty świadczeń rodzinnych oraz sposobu sporządzania sprawozdań rzeczowo-finansowych

Dz.U.04.82.756
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA GOSPODARKI, PRACY
I POLITYKI SPOŁECZNEJ
z dnia 23 kwietnia 2004 r.
zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania przy udzielaniu zakładom pracy chronionej pomocy finansowej ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Dz.U.04.102.1055
USTAWA
z dnia 20 kwietnia 2004 r.
o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz niektórych innych ustaw

Dz.U.04.106.1116
ROZPORZĄDZENIE
RADY MINISTRÓW
z dnia 2 maja 2004 r.
**w sprawie utworzenia Ministerstwa
Polityki Społecznej**

Dz.U.04.106.1124
ROZPORZĄDZENIE
PREZESA RADY MINISTRÓW
z dnia 4 maja 2004 r.
**w sprawie szczegółowego zakre-
su działania Ministra Polityki Spo-
łecznej**

Dz.U.04.161.1688
USTAWA
z dnia 29 września 1986 r.
**prawo o aktach stanu cywilnego
(tekst jednolity)**

Dz.U.04.114.1192
ROZPORZĄDZENIE
RADY MINISTRÓW
z dnia 18 maja 2004 r.
**w sprawie szczegółowych warun-
ków udzielania pomocy na prowa-
dzenie działalności gospodarczej
przez osoby niepełnosprawne**

Dz.U.04.134.1432
ROZPORZĄDZENIE
PREZESA RADY MINISTRÓW
z dnia 11 czerwca 2004 r.
**w sprawie szczegółowego zakresu
działania Ministra Polityki
Społecznej**

Dz.U.04.145.1533
USTAWA
z dnia 29 kwietnia 2004 r.
o finansowym wsparciu tworze-

**nia w latach 2004-2005 lokali so-
cjalnych, noclegowni i domów dla
bezdolnych**

Dz.U.04.152.1597
USTAWA
z dnia 27 maja 2004 r.
**o zmianie ustawy o wychowaniu
w trzeźwości i przeciwdziałaniu
alkoholizmowi**

Dz.U.04.162.1691
USTAWA
z dnia 17 czerwca 2004 r.
**o zmianie ustawy – Kodeks rodzin-
ny i opiekuńczy oraz niektórych
innych ustaw**

Dz.U.04.173.1807
USTAWA
z dnia 2 lipca 2004 r.
**o swobodzie działalności gospo-
darczej**

Dz.U.04.173.1808
USTAWA
z dnia 2 lipca 2004 r.
**przepisy wprowadzające ustawę
o swobodzie działalności gospo-
darczej**

Dz.U.04.174.1811
ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA POLITYKI SPOŁECZ-
NEJ
z dnia 27 lipca 2004 r.
**zmieniające rozporządzenie w spra-
wie szczegółowych zasad oblicza-
nia i trybu przekazywania gminom
dotacji celowej ze środków Pań-
stwowego Funduszu Rehabilitacji
Osób Niepełnosprawnych**

Spis treści:

1. **warto wiedzieć.** *Kierunki działań i priorytety na lata 2004-2006 ujęte w Wojewódzkim Programie Polityki i Pomocy Społecznej wobec Starości (skrót).* Małgorzata Szlązak. 1
2. **wydarzenia.** *Wojewódzki Konkurs Literacki Seniorów „Ludzie znają mniej tylko z jednej, jesiennej strony”.* Małgorzata Szlązak. 10
3. **we współpracy.** *„Europa Otwarta dla Wszystkich”.* Małgorzata Szlązak, Barbara Śmistek. 11
4. **prezentacje.** *„Złota Klamra”.* Barbara Śmistek. 17
5. **prezentacje.** *„Seniorzy w Europie”.* Zarząd Stowarzyszenia Akademia Pełni Życia. 20
6. **prezentacje.** *„Wszyscy tak pragniemy szczęścia”.* Turnus integracyjny dla dzieci z domu dziecka i seniorów z domu pomocy społecznej. Anna Bartoszevska. 24
7. **prezentacje.** *Życie Słowami Malowane – „Moja zwyczajna i niezwykczajna Nowa Huta”.* Jadwiga Ciastoń. 26
8. **warto wiedzieć.** *Placówki wsparcia dziennego jako jedno z podstawowych ogniw systemów profilaktyki dysfunkcji rodziny i niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży.* Renata Murawska. 31
9. **warto wiedzieć.** **NOWE AKTY PRAWNE** 35